

Tone Peršak

Umor

Slavek Živec je ostal sam. Brezzobi stavec z dvema kozama in nekaj kurami, ki so ga vsi svojci zapustili. Tudi visok ni več tako, kot je bil nekoč, in ker se mu je povrhu razlezel in povesil še trebuh, že dolgo ni več videti tako mogočen in lep kot v svojih boljših letih. Nič strahu in spoštovanja ne vzbuja več v ljudeh. Vsi, ki ga poznajo, vedo, in tudi sam vedno bolje ve, da bo njegova smrt, ko pride, popolnoma drugačna od vsega, kar so vsaj petdeset let vsi napovedovali in pričakovali.

Njegova drobna žena se je po petinštiridesetih letih skupnega življenja vrnila na nekdanji dom v Drbetincih in ne želi več ničesar slišati o možu.

Z ubojem stare Trpinke je Slavek zaznamoval vso družino. Poslej ni več nihče iz vasi videl ne sina ne hčere, ki sta se bila že pred tem odselila. Zdaj ju še na obiske ni bilo več. Tudi pisma in razglednice z voščili za božične in novoletne praznike in za očetov rojstni dan sta prenehala pošiljati. In vsem je prav, da je tako. Slavekovo dejanje doživljajo kot breme vse družine, njegovo hudo kri in druge lastnosti pa pripisujejo tudi otrokoma.

Zgodba o Slaveku Živcu je ena tistih, ki so včasih dolgo živele med ljudmi. Pripovedovali so jih tudi v krajih daleč stran od prizorišč dogodkov in se čudili, kaj vse se na svetu godi. Zdaj smo o te vrste dogodkih vsi takoj obveščeni iz črnih kronik. A še preden utegnejo zgodbarji razviti zgodbo, dognati, kaj je bil vzrok, in opremiti dogodek z dovolj pretresljivimi ali nenavadnimi podrobnostmi, ki naj mu zagotovijo dodatno dražljivost, se v črnih kronikah že pojavi nov dogodek, ki za kak dan pretrese ljudi. In tako iz dneva v dan. Samo še dogodki, pravih zgodb pa vedno manj.

Zgodba o Slaveku Živcu zatorej živi le onod, kjer se je odvijala. Živi kot zgodba o človeku, ki se je postavljaj nad druge ljudi, pa mu je spodletelo. Pri pripovedovalcih povečini

ni zaznati privoščljivosti. Prej nekaj začudenosti. Vsi, ki pripovedujejo to zgodbo, govorijo o tem, da je Slavek zlorabljal druge ljudi. Uporabljal jih je, da bi si privoščil zadovoljstvo in užitek ali se poveličeval pred njimi in na njihov račun. Uničeval je tuja življenja in se ni menil za stiske, ki jih je povzročal, sodijo pripovedovalci. Še najbolj naj bi si bil želel koga ubiti. Pa ne kar tako, izza hrbta, temveč v spopadu. Vendar z enim samim udarcem. Bil je obseden od te želje, so prepričani zgodbarji. Že tedaj, ko je bil še pri močeh in je noč za nočjo voglaril po okoliških vaseh, so bili vsi prepričani, da se ne bo umiril vse dotlej, dokler ne bo on koga ubil ali kdo njega. Najbrž je ravno zato s svojim ravnanjem in temu primernim videzom silaka popolnoma očaral vse dečke iz naše in sosednjih vasi, ki smo v njem videli zgled moža, kakršni bi želeli postati tudi sami. Za nas je bil človek, ki se ne meni za meje, ki jih postavljajo drugi. Zdelo se nam je, da si lahko vzame sleherno žensko daleč naokoli, če si jo le poželi. Pretepač pa je bil v naših očeh tak, da ga ni bilo, ki bi si upal sam v spopad z njim.

Taki ljudje ubirajo različne poti do svojih ciljev in nikoli ne veš, ali je zanje bolj pomembna pot ali cilj. Še posebej zato, ker sta že pot in pehanje po njej sama po sebi zavita in čudna, da je komaj mogoče dognati, kje in kaj naj bi bil cilj.

Za večino odraslih je bil Slavek Živec večji del življenja le razbrzdani brezobzirnež, zaverovan vase zaradi svoje mogočne postave in telesne moči. Ta večina najbrž niti ni vedela, da mu je v resnici ime Stanislav, kajti v teh krajih moškega, ki mu je uradno ime Stanislav, ponavadi kličejo Stanko in ne Slavek. V vseh letih, kar sem jih, še napol otrok, preživel v vasi, ali se kasneje, kot odraščajoč mladenič, vsaj občasno vračal v vas, nisem uspel dognati, ali so ga ljudje imeli radi, ali so ga težko prenašali, ali pa so se ga v resnici tako bali, da si ga nihče ni upal opozoriti, da ni dobrodošel, ko je prišel k hiši. A prišel je vedno in v vsako hišo, kjer so se lotili kakega opravila, ob katerem se zbere več ljudi.

Slavek Živec je živel svojevrstno dvojno življenje. Bil je že lep čas poročen in imel dva otroka. Živeli so na manjši kmetiji, za katero ni ravno zgledno skrbel. *Domačija je ležala na samem, onkraj položnega polja med strnjeno vasjo tik nad rečico v dolini in Vrhom nad dolino, kjer se položni vaški svet začne strmo vzpenjati v prisojno pobočje, zasajeno s trto. Zemlje je imel malo, toliko, da bi družina na svojem komaj dovolj pridelala za lastne potrebe, vendar le, če bi bil gospodar prizadeven in dober. Toda Slaveka kmetovanje ni zanimalo. Ukvarjal se je z drugimi stvarmi, skrb za njive in travnike pa prepuščal drobnji ženi in otrokoma. Sam je bil nenehno zdoma, ne da bi kdo zares vedel, s čim se ukvarja na teh svojih poteh. Zlasti starejše ženske so natolcevale, da se klati naokrog zato, ker ima v vsaki vasi daleč naokrog vsaj po eno ljubico in če hoče vsako vsaj enkrat na mesec obiskati, sploh ne more biti nikoli doma. K temu je ponavadi kak moški pripomnil, da iz starih bab govori samo zavist, ker so že prestare, da bi bile lahko tudi one med njegovimi ljubici. Sami moški nanj povečini niso gledali z zavistjo, četudi bi bilo to do neke mere razumljivo, kajti veljalo je prepričanje, da ima Živec v sebi neko privlačno silo, ki se ji ne more upreti nobena ženska. In tako rekoč vsak izmed njih je lahko domneval ali se*

bal, da se tudi njegova žena Živcu ne bi znala in mogla upreti, če bi se odločil, da jo osvoji. Zato so bili moški, ki so bili že poročeni ali so se v kratkem nameravali poročiti, zelo razdvojeni v odnosu do Živca. Povečini so se trudili gojiti z njim prijateljski odnos, upajoč, da se prijateljeve žene ne bo lotil, mnogi pa so ga sovražili. Nekateri od njih tako srdito, da so iskali in čakali priložnost, da bi ga pretepli ali celo ubili. To so bili zlasti tisti, ki so vedeli ali vsaj domnevali, da je Slavek Živec že kdaj za kako živo mejo ali v kupu sena ležal z njihovimi ženami. Govorice o njegovih pohodih od postelje do postelje, od kopice sena do druge kopice, so bile stalnica kot molitev pred jedjo in po jedi. In skoraj vedno je sledila misel, ki jo je izrekel kak starejši možak, da se Živec ne bo umiril, dokler ne bo kdo njega ali on koga ubil. In razjarjeni prevaranci, ki so vedeli, da si je že privoščil njihove žene ali dekleta, so ga večkrat poskušali ubiti, a uspelo ni nobenemu.

Mnogi med temi, ki so leta in leta gojili bes in sovraštvo, so samo sanjali o tem, kako bi ga potolkli ali kar zaklali kot prašiča, lotiti pa se ga niso upali. Skoraj dva metra visok, ogromen in močan je sejal strah okoli sebe. Tem bolj, ker je bil izurjen pretepač; že v mladosti se je začel ukvarjati z rokoborbo in tega športa ni povsem opustil vse do zrelih let. Vsak teden se je vsaj dvakrat odpravil na trening v precej oddaljen trg, kjer so imeli težkoatletski klub, člani katerega so bili predvsem delavci, ki so delali v manjši tovarni orodja. Tovarno je nekaj let pred začetkom druge svetovne vojne na obrobju starega, napol meščanskega in napol kmečkega trga postavil nekdanji gostilničar in trgovec Firbas. Nova povojna oblast, ki je Firbasu odvzela tovarno in trgovino, je vedela, da mora mladcem, ki so od ranega jutra do popoldneva delali v tovarni, nuditi še kaj poleg dela in je ustanovila težkoatletski klub, v katerem so dvigali uteži in gojili rokoborbo. Slavek Živec se je včlanil nekoliko kasneje, ko je v Beogradu, v elitni Titovi gardi, odslužil dve leti vojaščine in se v tem času navdušil za rokoborbo. Pri tem je imel precej zaslug srbski oficir, ki se je navduševal nad močjo in ogromnostjo mladega silaka iz Slovenskih goric. In tako se je Slavek Živec še kot zrel možakar večji del leta vozil s kolesom na treninge. Za vožnjo je potreboval nekaj več kot uro; vrnil se je vedno šele zjutraj, kajti ob poti je imel kar nekaj ljubic in vedno se je moral ustaviti vsaj pri eni od njih. V klubu so ga potrebovali, kajti tako velikih in močnih fantov je bilo v teh krajih malo in še ti, kar jih je bilo, se niso želeli ukvarjati s športom. Zlasti ne fantje s kmetij, ki se jim je zdelo škoda časa in moči za premetavanje po preznojenih blazinah v stari sokolski dvorani. In tako je imel Slavek Živec svoje mesto v moštvu kot tekmovalec v najtežji kategoriji zagotovljeno skoraj dvajset let. Najbrž bi ga lahko imel do petdesetega leta in še dlje, če bi hotel in če bi klub še deloval. Z rokoborbo in sodelovanjem na borbah širom po Sloveniji si je Slavek Živec ustvaril dodaten ugled, zlasti pri mlajših, ki smo komaj vedeli, kje so kraji, kamor se je hodil metat z drugimi silaki. A to njegovo metanje je bilo nekaj, kar se je dogajalo v nekem drugem svetu. Nikogar v vasi ni bilo, ki bi kdaj videl rokoborsko borbo, v kateri je sodeloval Slavek Živec.

Čprav so bile borbe velikokrat tudi kje blizu, ni nikomur padlo na pamet, da bi se odpravil tja in si ogledal dogodek. Pa ne zato, ker je bilo tudi do najbližjega takega kraja, če bi se odpravil peš, vsaj tri ure hoje, s kolesom pa ravno tako ne manj kot dobro uro vožnje. Prej zato, ker je večina ljudi imela do njegovega početja vsaj navidez vzvišen odnos. Moški so se delali, kot da to ni vredno resnega moža in več ali manj vsakdo, ki je želel veljati za takega, je le zamahnil z roko ali pomenljivo odkimal, če je kdo omenil rokoborbo. Ženske pa si najbrž niso upale iti ogledat borbe, v kateri je sodeloval Slavek Živec, saj bi jih zagotovo obsodili, da so njegove ljubice in da so se odpravile tja zato, da bi pasle oči po svojem golem ljubčku. Golem zato, ker so bili vsi prepričani, da se rokoborci mečejo goli ali oblečeni samo v minimalke, kot so tedaj imenovali moške kopalke iz pobarvanega platna in z belo črto po sredini.

Kdorkoli pripoveduje ali skuša razložiti življenjsko zgodbo Slaveka Živca, vsak se zaplete v razglabljanje o njegovi obsedenosti s smrtjo. O čemerkoli začne pripovedovati, naposled pristane pri tem. Na prvi pogled najbolj opazna značilnost njegovega življenja pa je bila obsedenost z ženskami. Kot so pripovedovali, je vse noči prespal pri drugih ženskah. V zakonsko posteljo se je spravil le, kadar je zbolel. Večina ljudi, razen njegove žene, prizadetih mož in fantov ter morda staršev katerega od deklet, ki se je ogrelo zanj, je na njegovo početje gledala z nekakšnim potrpljenjem, kot na kako čudno bolezen. Marsikdo je rad s sočutnim posmehom pripomnil, da mu nekaj ne da miru, nekakšen črv v njem, in da je v bistvu vreden pomilovanja, češ saj si ne more pomagati. Tem bolj, so bili prepričani, ker si Slavek Živec v resnici želi samo to, da bi ga ob tem zalezovanju tujih žena in deklet kdo zalotil in ubil; po možnosti celo v postelji s tujo ženo. Drugi so trdili, da z ženskami sploh ne uživa, ker je nenehoma na preži, saj si dejansko želi samo to, da bi on ubil koga, ki bi želel ubiti njega. Da sanja o tem, so menili, da ga bo kdo zalotil v svoji postelji pri svoji ženi ali dekletu in se bosta spopadla za žensko. Slavek naj bi seveda ostal živ, oni drugi pa bi bil mrtev. Nekateri so celo ugibali, da je predstava o tem, kako si bo ob moževem ali fantovem še toplem truplu jemal mlado vdovo ali dekle, ki je pravkar ostalo brez ženina, glavni cilj vseh njegovih sanj.

Vprašanje, ali Slavek želi ubiti ali želi biti sam ubit, je vedno znova sprožalo prepire med ljudmi. Če so se ob kakem delu ali kje ob poti, kjer so se slučajno srečale, zbrale ženske, je beseda kmalu nanesla na zgodbo katere izmed Živčevih ljubic in ugibanje, kdaj se bo končno zgodilo, kar so vsi že dolgo pričakovali. Pri tem je zanimivo, da je bila ženskam povečini bolj pri srcu predstava zaklanega Slaveka Živca, po možnosti desetkrat zabodenega z mersarskim nožem, ob katerem naj bi jokala njegova trenutna ljubica, katere mož ali fant naj bi bil tako neusmiljeno razmesaril divjaka Živca. Moški, ki so o tem, kaj se šele bo zgodilo, raje ugibali po gostilnah, so si ponavadi predstavljali, da bo Slavek Živec končal v zaporu, obsojen vsaj na deset in še več let kazni, ker bo v pretepu, ko ga bo napadla kaka skupina fantov, ki pa mu v resnici ne bodo dorasli, vsaj enega ali dva izmed njih ubil. Prepričani so bili, da

se je pri rokoborbi tako izuril, da je znal zlomiti vrat ali človeka tako rekoč mimogrede zadaviti. In kot so si ženske najraje predstavljale razmesarjenega Slaveka in jokajočo ljubico ob njem, tako si moški skoraj niso znali predstavljati konca Živčeve zgodbe drugače kot v zvezi s pretepom s skupino nasprotnikov, po katerem bi moral vsaj eden od napadalcev obležati v krvi. In res je bilo tako, da so Slaveka največkrat izzivali fantje v skupinah, saj je bil komaj kak junak, ki se ga je upal lotiti sam. In če se je našel tak, je to vedno storil zahrbtno in brez predhodnega opozorila.

Takega dogodka, ki je povzročil veliko razburjenja v naši vasi in tudi po okoliških vaseh, se spominjam tudi sam. Bilo je sredi najhujše zime, ko se je v ledeno jutro razletela novica, da je Slavek Živec ponoči obležal pod oknom mlade gostilničarke v vasi, ki je bila več kot uro hoda oddaljena od njegove domače vasi. Gostilničar, pred tem vdovec, se je bil nedolgo pred tem oženil in kasneje so pripovedovali, da mu je nevesto priporočil ravno Slavek Živec in ga tudi seznanil z njo. Zato so hudobni jeziki ugibali, da je prav gotovo že pred poroko zahajal k dekletu iz bajtarske družine in da s to navado po poroki ni prenehal. Ugibali pa so tudi, kdo bi pravzaprav naj bil tisti, ki mu je sredi mrzle noči razbil glavo s krampom, tako da mu je menda lobanjska kost počila po vsej širini čela, kajti gostilničarja naj tisti večer sploh ne bi bilo doma in tudi ne blizu doma. A tisto, kar je ljudi najbolj pretreslo, je bilo to, da je Slavek Živec preživel okrutni udarec s krampom, po katerem je storilec očitno že mislil, da je z njim konec. Še posebej nenavadno je bilo to zato, ker je Slavek vso grozovito mrzlo noč preležal pod oknom svoje ljubice nezavesten in v mlaki krvi. Šele ko se je naredil dan, ga je skozi okno zagledala gostilničarjeva sosedka. Spravili so ga v gostinsko sobo in ga položili na dve mizi, prepričani, da je mrtev. Toda na toplem je začel dajati znake življenja in odšli so klicat zdravnika. Kar precej časa je trajalo, preden se je ta pripeljal, in še dlje, preden so Slaveka Živca odpeljali v bolnišnico, kot je odredil zdravnik. A kljub vsemu je Slavek Živec spomladi spet voglaril po okoliških vaseh. In tudi k rokoborbi se je zelo kmalu spet vrnil, četudi so pred tem mnogi govorili, da se prav gotovo nikoli več ne bo metal po rokoborskih blazinah. Ni pa bilo malo takih, ki so v prvih dneh po oni mrzli noči trdili, da je pač imel srečo in preživel napad s krampom, a da bo preostanek življenja preživel kot popoln invalid na duši in telesu. Prepričani so bili, da nikoli več ne bo hodil in da tudi razumel ne bo več ničesar in ne znal govoriti. Tedaj so kar naenkrat vsi poznali ogromno zgodbo o ljudeh, ki so po kakem pretepu, v katerem so dobili udarce po glavah, ali po nesrečah, v katerih so si poškodovali lobanje, ostali prizadeti, tako da so izgubili spomin ali celo dar govora in zmožnost presojanja o tem, kaj je prav in kaj ne. Te zgodbe so bile kot vsakdanji kruh v tednih, ko smo čakali na to, da se bo Slavek Živec vrnil iz bolnišnice v Mariboru, prepričani, da ga bodo pripeljali na vozičku za invalide. In bolj nas je njegova drobna žena, ki ga je vsak teden vsaj enkrat obiskala, prepričevala, da je z njim vse v redu in da se mu tudi razpoka v lobanji lepo zarašča, bolj smo bili prepričani, da Slavek Živec nikoli

več ne bo znal šteti niti do pet, kaj šele do dvanajst, kolikor naj bi tedaj že imel nezakonskih otrok po okoliških vaseh.

Ko se je vrnil, je nadaljeval s prejšnjim načinom življenja. Kot da se iz hude zimske noči ni nič naučil, so pripominjali ljudje. Samo velika brazgotina mu je ostala na levi strani čela, razpotegnjena vse do ušesa. Slavek Živec jo je rad pokazal in se bahal z njo in ponavadi je še dodal, da bo prej ko slej nekdo imel tako brazgotino čez vse čelo, od ušesa do ušesa, le da tisti, ki jo bo imel, ne bo nikoli več vstal. In vsem se je zdelo, da Slavek ve, kdo ga je tisto noč pošlatal s krampom po glavi, in da bomo kmalu to vsi vedeli ali vsaj lahko sklepali, ko bo nekdo nekje obležal s preklano lobanjo. Da se bo to nekega dne zagotovo zgodilo, je obetalo pravzaprav vse, kar je Slavek Živec počel. Odzval se je na vsak izziv, četudi bi od moškega v zrelih letih pričakovali, da se ne bo več obnašal kot fantje, ki so se komaj začeli briti in so morali storiti vse, kar je mogoče, da bi dokazali svojo moškost.

Tudi sam se spominjam jesenskega večera, ko je Slavek Živec prišel na ličkanje koruze in je ves večer mirno sedel ob velikem kupu koruznih latov na Čehovem gumnu, se šalil z naokoli sedečimi ženskami in ves čas dajal vtis, da je samo zelo prijazen in dobrodušen orjak, ki mu po krivici pripisujejo slo po krvi. Potem se je na gumno primajal šantavi Ivek z Vrha, ki se je rad predstavljal kot Slavekov prijatelj. Menda si je obetal, da bo tako tudi on deležen slave, ki je spremljala Slaveka Živca. Šantavec, ki ga nihče ni posebej maral, še zlasti ne dekleta, in je bil še vedno brez žene, četudi je bil star že več kot trideset let, se je tudi tisti večer priklatil samo zato, da je prenesel Slaveku Živcu izzivalno sporočilo.

Da je bil v Kunovi, je rekel, pri hiši, kjer naj bi bili tisti večer tudi ličkali koruzo. In da je bilo tam zbranih kar precej fantov, ki so menda ves večer zbijali šale na račun Slaveka Živca. Še najbolj naj bi se bili smejali domisljci, da bodo še tisti večer iz Živca naredili mrtveca, če se bo slučajno prikazal v Kunovi.

Ko je Slavek Živec to slišal, je brez besede vstal in odšel. Niti besede ni rekel v slovo.

Vsi smo molčali, le šantavi Ivek se je še nekaj časa motovilil po gumnu, kot da bi razmišljal, ali naj pohiti za njim ali ne, nato pa sedel na stolček, na katerem je še malo prej sedel Slavek. A še preden je vzel prvi koruzni lat s kupa, mu je Čehovka precej glasno zabrusila, naj se vsaj zdaj pobere, če se že ni znal prej izogniti Čehovemu gumnu in je moral prinesti tja nepotrebne marnje. In Ivek je vstal, pomomljal in izginil.

Slavek Živec se je čez dobro uro vrnil; vsaj na pogled nič poškodovan, le nekoliko povaljan in blaten. Tudi povedal ni nič.

Kasneje smo izvedeli, da se je bil v Kunovi res oglasil pri hiši, kjer so ličkali, vendar tam ni bilo nobenih fantov. Zato je takoj spet odšel, ker je slišal vriskanje na drugem koncu vasi. Kaj se je potem zgodilo in ali se je sploh kaj zgodilo, nismo izvedeli. Ali je kje naletel na izzivače, ali ga je res sploh kdo izzival, ali pa si je šantavi Ivek to le izmisllil in ga sredi noči kar tako poslal v blatno Kunovo. Tudi vprašati si Slaveka Živca nihče ni nič upal.

Slavek Živec je tako tudi po hudi noči, ko je skoraj čudežno preživel udarec s krampom po glavi, nadaljeval z istim načinom življenja. Tudi rokoborbe ni opustil. Rad se je pohvalil, da je ravno zato, ker se je ukvarjal z rokoborbo, doživel in videl marsikaj, o čemer smo vsi drugi iz teh krajev lahko kvečjemu kaj prebrali v časopisu ali slišali ob poslušanju radijskih oddaj. Rad je pripovedoval zgodbe o tem, kako je bilo v Grčiji in Turčiji, kjer se je udeležil tekmovanj v rokoborbi. Kot dežela je zlasti Grčija naredila nanj izreden vtis z razvalinami prastarih stavb in kipov, ki so, kot je trdil, ležali vsevprek po deželi. Morda pa je ravno on s svojim navduševanjem nad ostanki velikanskih stebrov v Atenah in čudežno slišnostjo šepeta v starodavnih gledališčih na prostem spodbudil v meni željo, da bi tudi sam čim prej videl Grčijo. In res sem se odpravil tja kmalu po tem, ko sem dobil svoj prvi potni list in se najprej, seveda z avtostopom, podal v Benetke.

Iz Turčije se je Slavek Živec vrnil z zgodbo o srečanju in borbi z velikanom, ki jo je še dolgo pripovedoval ob vsaki primerni priložnosti, ljudje pa so jo radi poslušali vedno znova. Turčija je bila daleč in povrhu smo o Turkih vsi imeli predstavo, da so nevarni, sovražni in okrutni ljudje. Vsi, tako tisti, ki so se komaj še česa spomnili iz časov, ko so se v osnovni šoli učili zgodovino, kot tisti, ki smo tudi kaj prebrali o tem, morda vsaj povesti *Miklova Zala* in *Jurij Kozjak, slovenski janičar*, smo živeli s predstavo o divjih jezdecih, ki s krivimi sabljami sekajo glave slovenskih tlačanov, ker se niso utegnili pravočasno skriti v kak tabor ali podzemno jamo v globokem gozdu. V knjigah smo sicer prebrali, da so bili Turki povečini manjše rasti, Stanislav Živec pa je trdil, da se je v daljnem turškem mestu Izmir na rokoborski blazini srečal z velikanom, ki je bil za več kot za glavo višji od njega in najmanj sto kilogramov težji. Stanislav Živec je trdil, da velikana preprosto ni bilo mogoče premakniti, kaj šele z običajnimi rokoborskimi prijemi spraviti na tla in potem še na hrbet. Pripovedoval je, da se je orjaka najprej lotil povsem po predpisih rokoborskih tekem, vendar ni dosegel ničesar. Toliko časa se je zaganjal vanj in ga skušal spraviti iz ravnotežja, da se je že upehal, tedaj pa je ogromni Turek izkoristil priložnost, ga objel čez hrbet in ga tako stisnil, da mu je zmanjkalo zraka in se mu je že začelo temniti pred očmi. Naposled se je z zadnjimi močmi nekako izvil iz smrtonosnega objema. Še dvakrat, trikrat se je zaletel v orjaka, pa tudi to ni nič pomagalo, ker se je vedno znova odbil od njega kot žoga in se celo sam zvalil po tleh. Če bi bil velikan vsaj nekoliko hitrejši in bi se vrgel nanj, ko je padel po tleh, bi naposled še po nemarnem izgubil dvoboj. Tedaj pa se je odločil za poskus, ki ga pri rokoborbi še nikoli ni bil videl. Vzel je zalet in se z vso silo vrgel velikanu pod noge ter ga tokrat res uspel spodnesti. Velikan je treščil ob tla s tolikšno silo, da se je vse zamajalo kot ob potresu, ki je seveda v Turčiji vsakdanji pojav, kot je mimogrede navrgel Slavek Živec in v svojo pripoved ponavadi vtkal še zgodbe, ki jih je slišal o turških potresih. Dodal je še, skoraj vsakič, da so se tudi v času njihovega bivanja v Izmirju tla nekajkrat narahlo stresla. Enkrat torej tudi zaradi padca velikana, s katerim se je tisti večer spopadel. Ko ga je tako le spravil na tla, mu

je naposled uspelo tudi to, da ga je dovolj časa tiščal ob tla, ležečega na hrbtu, čeprav se je moral med tem srdito otepati z njim, kajti velikan si je ves čas borbe prizadeval samo za to, da bi ga dobil med svoje ogromne roke in iztisnil zrak iz njega, saj bi potem lahko počel z njim, kar bi hotel. Zmagal pa uradno ni nobeden, je trdil Slavek Živec in se vsakič, ko je pripovedoval to zgodbo, razjezil na sodnika, ki je sodil najtežji dvoboj v njegovem življenju. Tega, da je bil to njegov najtežji dvoboj, ni nikoli pozabil poudariti. Njemu niso priznali zmage, ker pač ni spravil turškega orjaka na tla s katerim od metov, ki so v rokoborbi predpisani; Turku je sodnik ni mogel pripisati, saj ni počel nič drugega kot stal oziroma ležal in neuspešno poskušal ujeti tekmeča v klešče svojih ogromnih rok. In tako je Slavek Živec, kot se je vedno razžalostil, ostal brez priznanja svoje najlepše zmage v življenju. Povsem razumljivo je, da po vsem tem ni maral Turkov in pravico do tega smo mu vsi priznali.

Zelo rad je imel črnolasa dekleta; najraje izmed vseh Šipkovo Marico. Bila je njegova najbolj znana žrtev. Dekle, ki bi zagotovo lahko izbiralo med najboljšimi snubci, če si je ne bi izbral za svojo ljubico Slavek Živec in če je ne bi tako obnorel, da se ni nikoli otesla njegovega vpliva. Bila je edina hči na kmetiji, ki je ležala na samem, že nekoliko zunaj vasi, nad potjo, ki pelje skozi ozko dolino proti Kunovi. Šipkova hiša je stala na pragu nad dolino in večino travnikov in njiv so Šipkovi imeli v tej ozki in vlažni, že precej močvirni dolini. Zemlja tod ni bila posebno dobra, a bilo je dovolj, da bi se marsikdo rad priženil, ko bi ne bilo nesrečne ljubezni med Marico in Slavekom.

Ko se spominjaš starosvetnih zgodb o zemlji in strasti, se vedno znova oveš, da so v teh časih videti le še kot nekakšna folklorna ostalina preteklosti brez posebne teže. Kot da bi držal v roki obledelo fotografijo, ki se danes, v času živopisanih zaslonov zdi marsikom po svoji sporočilnosti bližja arheološkim najdbam kot sodobnim občilom za prenašanje vseh mogočih sporočil. Koga še zanima zgodba kmečke lepotic, ki se kljub njegovi razbrzdanosti ni zmogla otresti odvisnosti od ljubimca, ki ji je tako ali tako naklonil svojo pozornost kvečjemu dvakrat na mesec, ki je bil poročen in je imel dva otroka, povrh tega pa skoraj vse ostale noči prespal pri drugih ljubicah, ki se po lepoti niso mogle meriti z njo. Njen položaj se nam je že tedaj zdel popolnoma nemogoč in nerazumljiv. Dečki, ki smo počasi rasli v fante, se nismo in nismo mogli nagledati njene temne lepote, ki bi ji vsi po vrsti pripisali tudi dostojanstvo, če bi znali vtis, ki ga je naredila na nas, kadar smo jo videli, opisati z nekoliko bolj izbranimi besedami. Če smo le imeli priložnost, smo pasli poglede na njeni visoki in čvrsti postavi, bleščeče črnih laseh in mehki milini bledega obraza.

Da, bila je natanko tako lepa, kot to radi opisujejo pisci pogošnih ljubezenskih romanov.

Ko smo odraščajoči ob toplih poletnih večerih razglabljali o tem, kako bi bilo pri tej ali oni od vaških lepotic, če bi koga od nas pripustila k sebi, je pogovor naposled vedno zastal pri njej. Njen učinek na nas je bil tako močan, da nam je zmanjkovalo domišljije. A kljub temu, da so zlasti starejše ženske,

tudi naše matere, govorile o njej s posmehom in zaničevanjem, češ da bi se že davno otresla Slavekovega vpliva, če bi bila kaj vredna, in da bi morala, če ne bi zmogla drugače, oditi kam daleč, tako da je Slavek Živec ne bi več našel, in tam nekje začeti novo življenje, smo odraščajoči dečki o njej razmišljali in govorili precej spoštljivo. Zdelo se nam je, da je celo življenje posvetila Slaveku Živcu in glede na to, da ni mogla upati, da bo kdaj tudi zares zaživela z njim, nam je bila njena predanost toliko bolj očarljiva. Vedeli smo, da lahko večina moških kvečjemu sanja o tem, da bi poleg svojih žena imeli še tako lepe ljubice, ki bi živele samo zanje in noč za nočjo čakale, kdaj jih bodo blagovolili počastiti s svojim obiskom. Mladec, ki iz dneva v dan mrzlično išče priložnost za prve ljubezenske izkušnje, pač gleda na tako razmerje drugače. Že misel na to, da bi se ti kdaj lahko zgodilo kaj takega, četudi morda le za krajši čas, te navda z občutjem moči, in tako je bilo tudi z nami, ki smo pogosto hodili skozi vlažno dolino, nad katero je stala osamljena Šipkova domačija, in si želeli, da bi vsaj za hip videli črnolaso Marico, ki jo je bilo zelo težko srečati kje drugje kot v bližini domačije.

Zadrževala se je doma. Tudi v cerkev ni več hodila. Menda zato, ker ji je župnik pri spovedi očital njeno ravnanje in jo celo s prižnice ozmerjal, ko je bila zadnjič pri maši. Ne naravnost, a dovolj jasno, da so v priliki o vlačugi, ki je razdirala zakonske zveze in jo je Bog kaznoval z boleznijo, ki je skazila njen obraz in telo, vsi v cerkvi slutili obsodbo Šipkove Marice zaradi njene zveze s Slavekom Živcem. Tudi ta obsodba se je nam, odraščajočim, zdela krivična. Saj Šipkova Marica ni bila edina, h kateri je zahajal Slavek Živec, župnik pa se je spraval samo nadnje in to smo mu zamerili. Naposled smo celo pomislili, se nato začeli pogovarjati o tem in bili nazadnje že prepričani, da se je gotovo kdaj tudi sam slinil okrog nje, pa ga je zavrnila in je zato kasneje zlival svojo jezo nanjo in jo, kot bi rekli v slogu starih časov, celo izobčil. Vendar Marica, če je le bilo mogoče, ni hódila od doma, tudi zato, ker bi lahko srečala katero od drugih Slavekovih ljubic ali celo njegovo majhno in drobno ženo, ki je bila zelo napadalna in se je vedno, kadar sta se srečali, zakadila vanjo. To se je vsaj nekajkrat zgodilo, in kadar se je, smo na prizorišče vedno pritekli vsi, ki smo bili blizu, saj se je to srečanje vsakič hipoma spremenilo v pretep, kakršnega ima človek le malokdaj priložnost videti.

Nekoč sta se spopadli med njivami na obrobju vasi. Naleteli sta druga na drugo na križišču dveh pešpoti ob oglu njive, poraščene s koruzo, tako da se nista mogli videti, dokler se nista tako rekoč zaleteli druga v drugo. Slavekova drobna in žilava žena se je v hipu in brez besede zapodila v Marico in potem skorajda ni bilo več mogoče razločiti, kaj se dogaja. Spopad je bil divji, kot da bi se na življenje in smrt spopadla dva risa. Z glav sta si trgali cele šope las, se grizli do krvi, se tolkli s pestmi in praskali, kjer sta mogli. Le zavpila ni nobena ali česa rekla. Samo sopli sta vedno bolj krčevito in glasno. Stokali in ječali. Slišati je bilo trganje oblačil. Posebej divje in celo dražljivo je bilo videti, ko sta se druga drugi zagrizli v mlečnobela stegna in se hkrati boksali v

trebuha. Ves čas v trebuha, da je navzoči nazadnje pomislil, če ni morda katera noseča in želi druga ubiti plod v njej. Kdo ve, kako dolgo je to trajalo. Nato so od ene bližnjih hiš pritekli moški, menda nekakšni tesarji ali krovci, vsekakor moški, ki so pred tem razbijali s sekirami in kladivi po odkritem ostrešju, in ju le stežka zvelikli narazen.

Tudi ko so ju ločili, sta bili še vedno podivjani, vendar do kraja izmučeni. Najprej sta se še upirali možem, udarjali po njih in jih praskali, potem pa sta se naenkrat umirili in ravno tako naenkrat začeli jokati. Divjost in moč sta uplahnili. Zgruznili sta se v travo in potem, morda kakih dvajset korakov narazen, ležali v travi in jokali.

Okrog njiju se je medtem nabrala množica ljudi, ki so si po skupinah – predvsem tisti, ki so prišli malo prej, onim, ki so prihiteli kasneje – polglasno pripovedovali, kaj se je zgodilo. Vsi smo bili pod vtisom silovitosti spopada, ki je obe izčrpal do onemoglosti. In čeprav sta bili po pretepu videti kot dva hlipajoča kupa nesreče v travi, se ob osuplosti spominjam tudi občutka spoštovanja in celo občudovanja. Zdi se, da smo vsi, ki smo stali tam okrog, slutili, da bi se pobesneli ženski stolkli in zgrizli do smrti, če bi ju moški ne zvelikli narazen.

Marica in Slavekova žena sta se tako spopadli vsaj trikrat ali štirikrat in še večkrat bi se, če se ne bi obe držali predvsem doma in odhajali le po najnujnejših opravkih. Marico, po kateri so tako hlepele oči vseh odraščajočih dečkov iz vasi, je bilo mogoče videti le v bližini domačije in zato smo v tistih najbolj trapastih letih izkoristili vsako priložnost in naredili včasih tudi zelo dolg ovinek, ko smo kam šli, samo da smo šli tam mimo, in upali, da bo ravno takrat kje okrog hiše Marica. Ogovoriti si je nismo upali, saj je bilo slišati zgodbe, da je že oklofutala kakega objestneža, ki je premagal strah pred Slavekom Živcem in jo pozdravil ali ji celo poskušal izreči kak neroden kompliment.

Ostala je sama s starši. Vsa družina je bila vedno bolj odrezana od dogajanja v vasi. Šipkovi se niso z nikomer več družili, še na vaške veselice, na katerih Slavek Živec ni nikoli manjkal, niso prihajali. Tudi v cerkev je menda hodila le še mati, in to samo ob nedeljah k najzgodnejši maši, ko so se v cerkvi zbirali pretežno stari ljudje.

Zgodba o Slaveku Živcu je s časom izgubljala draž. Otroci smo odraščali, se razšli po različnih poklicnih ali srednjih šolah in nekateri še po višjih šolah in fakultetah, tisti, ki so ostali doma, so se poženili in se posvečali drugim, zanje bolj pomembnim stvarjem. Ko smo se vračali v vas na obiske ali srečevali nekdanje sovaščane po drugih krajih ter jih spraševali po novicah iz domačega kraja, smo vse bolj poredko karkoli izvedeli o Slaveku Živcu. Razen tega, da se je postaral, a da še vedno težko zdrži doma in se kar naprej potepa naokoli, predvsem pa, da ne more brez njega miniti nobena veselica ali kaj podobnega, ni bilo mogoče izvedeti o njem nič posebnega. In tudi, če si znanca iz otroških let povprašal po Šipkovi Marici, se je skoraj vsakdo znašel v zadregi in znal povedati kvečjemu to, da sta njena starša, kolikor on ve, umrla, in da poslej

sama gospodari in živi na domačiji z neko daljno sorodnico, ki naj bi bila nekoliko prizadeta, pa vendar ne tako zelo, da ji ne bi mogla pomagati pri delu. Vse je kazalo, da se je zgodba o Slaveku Živcu bližala nekakšnemu naravnemu koncu. Slavek se je staral, vloga najzanimivejšega krajana pa so prevzemali drugi. Kadarkoli si prišel v vas in povprašal, kaj se je v zadnjem času zgodilo, so ti pripovedovali zgodbe o drugih ljudeh. Vse večkrat o takih, ki jih nisi več poznal in si komaj še vedel, s kom jih lahko povežeš in v kateri hiši živijo.

In potem sem se pozno spomladi, med vožnjo na srečanje z nekdanjimi sošolci, mimogrede ustavil v vasi in prva novica, ki sem jo slišal, je bila, da je Slavek Živec končno ubil človeka. Po vsem svojem burnem življenju, v katerem se je tolikokrat stregel na veselicah ali v bližini hiš, v katerih je vasa, in po tem, ko so ga tolikokrat poskušali ubiti s krampom, s sekuro ali vsaj z nožem, je z enim samim udarcem ubil soseda, staro Trpinko. Menda zato, ker se mu ni umaknila s poti, ko se je s traktorjem pripeljal po ozarrah med svojo in njeno njivo.

Pripovedovali so mi, da je stara Trpinka kar stala pred traktorjem in vpila nanj, ko je pribrnel do nje in se ustavil, da je ne bi povozil. Ljudje, ki so delali na eni sosednjih njiv, so slišali, da mu je, kot vedno, kadar je naletela nanj, očitala, da je poleg vseh drugih uničil tudi njeno hčer Darinko. Darinka je res veljala za eno njegovih žrtev. Ko je bil on prenehal zahajati k njej, se je vdajala fantom iz vasi. Tako rekoč vsakemu, ki je želel izgubiti nedolžnost in se je oglasil pri njej, pa če je bil star petnajst let ali dvajset, je ustregla. Dokaj mlada je umrla, ne da bi kdo prav vedel, zakaj, le stara Trpinka je bila prepričana, da je njena hči umrla zato, ker jo je obnorel in nato zapustil Slavek Živec.

Tokrat jo je Slavek Živec najprej mirno poslušal, sedeč na svojem traktorju. Ko mu je bilo dovolj, pa je skočil dol, stopil prednjo in jo udaril v obraz. Ženska, ki je tik pred tem še na ves glas jezikalala, je z odprtimi usti padla na tla in bila v hipu mrtva. Slavek se je le še sklonil, jo zelo pozorno pogledal in poklical ljudi z bližnje njive, češ naj jo odnesejo, ker je stara krepnila. Čez nekaj ur so prišli ponj policisti. Pričakal jih je doma. Odpeljali so ga v zapor v Mursko Soboto. Kak mesec ga ni bilo.

Trpinko so pokopali in kak teden, dva tudi veliko govorili o dogodku. Ko so po nekaj tednih govorice potihnile, se je Slavek Živec vrnil domov in pojasnil presenečenim vaščanom, da mu je sodišče dovolilo obrambo s prostosti. Da je prepričal sodnike, da ne bo pobegnil in da ni nevaren človek, je rekel. Ljudje pa so se ga začeli izogibati. Ne zaradi stare Trpinke, o kateri je že prej in tudi poslej veljalo mnenje, da je bila zmešano in nezmerno jezikavo babše, ki se mu vsakdo, če le more, najraje ogne. Še zlasti po tistem, ko ji je kmalu za možem umrla še hči, je stara Trpinka postala nadvse zoprna sogovornica, če se ji je le posrečilo ujeti koga, ki jo je bil pripravljen poslušati. Slavek pa je po tistem mesecu, prebitem v priporu, začel delovati na ljudi kot vedno bolj zanemarjen čudak, ki si ga človek ne želi srečati, ker ne ve, o čem se še lahko pogovarja z njim. Postal je nadloga, s katero nihče ne želi imeti opravka. Postal je siten in nadležen starec. Vsako srečanje je izkoristil za to, da je nadlegoval ljudi s

svojimi težavami, o katerih se večina ljudi ne želi pogovarjati. Nič več ni bil korenjak in ljubimec, v čigar družbi se vsakdo rad pokaže. Vsi so se ga izogibali in upali, da bo nazadnje vendarle obsojen in za daljši čas zaprt. Pa ne zaradi stare Trpinke, ki so se je pred tem ravno tako izogibali in raje ubirali daljše poti, če so domnevali, da bi na krajši poti srečali jezikavo starko. Zdaj je postal enako zoprni on; zdelo se je celo, da postaja podoben svoji žrtvi.

Čez čas so Slaveka Živca spet odpeljali in potem se je razvedelo, da je bil obsojen, vendar nihče ni vedel, kako dolgo bo moral ostati v zaporu. Le to se je govorilo, da najbrž ne za kdo ve kako dolgo, saj so menda ugotovili, da stara Trpinka sploh ni umrla zaradi Slavekovega udarca, temveč zato, ker ji je tisti hip odpovedalo srce. Domnevno zato, ker se je tako hudo ustrašila, ko jo je Slavek udaril. Še preden so utegnili v vasi vse to premeti, je bil Slavek Živec spet doma, ker je odslužil svojo kratko kazen. Presenečenje ob njegovi vrnitvi je bilo popolno in večini se je zdelo nerazumljivo, da je bil morilec tako hitro spet na prostosti, češ da se umorjenka v tem času še ohladiti ni utegnila v grobu. Toda nekdo iz vasi je natančno vedel, kdaj bo Slavek Živec prišel domov, kajti ko je prišel do hiše, ga je s svojim cviljenjem pričakala na vhodna vrata z dolgim tesarskim žebljem pribita še živa podgana. In nekdo je tedaj moral biti v bližini, kajti ljudje znajo povedati, da je ob pogledu na predirljivo cvilečo golazen komaj za hip zastal pred vrati. Potem je odšel v hišo in ostal v njej. Pribita podgana pa je cvilila še ves dan in vso noč. Šele zjutraj je omagala in crknila.

Žena je že pred njegovo vrnitvijo odšla. Vrnila se je na svoj nekdanji dom. Ostal je sam. Nihče ga ne obiskuje in nihče mu ne pomaga. Goji le še dve kozi. Pije kozje mleko in jé v glavnem samo zelo na drobno sesekljana jabolka in jajca, kajti po vrnitvi iz zapora so mu naenkrat izpadli vsi zobje. Vsi, tudi on sam, zdaj le še čakajo, kdaj bo končno umrl in odrešil vas svoje navzočnosti in prastarih zgodb, ki so povezane z njim ...